
A szoborra lényegült gömöri fiú*

Szombathy Viktor (1902-1987)

* In. *Albumlapok Pósa Lajosnak* (160-161. p.)
Siker^xKiadó, Budapest, 2014

Vannak, akik még az életükben szobrot kapnak, vagy legalábbis utcanévet, vannak, akikről annyira elfeledkezik az utókor, hogy évszázadok telnek bele, amíg egy szerencsés pillanat valami unatkozó utódnak eszébe juttatja a mulasztást...

Polgári világnézetünk az oka annak, hogy sietünk olyan közéleti férfiaknak szobrot emelni, akikre a politika porondjáról még emlékezünk, hogy aztán, ha a mindent megbocsátó feledés elkövetkezik, legalább szobra legyen az elköltözöttnek. Kiszámíthatatlanok a dicsőség évei – senki sem tudja megmondani semmi kortársáról, meddig él lelke az utódokban, s így történik aztán, hogy vannak nagyjaink, akik még jóformán le sem zárták a szemüket, máris szoborban láthatják önmagukat viszont, s vannak kitűnőségeink, akiknek hosszú évekig kell várni, amíg a lelkek s a szívek fogékonyak lesznek arra, hogy emléket állíthassanak nekik. Ki kell várni a szoborra-erjedés éveit, s az a véleményem, hogy a jelentékeny ember mindig attól a nemzedéktől kap szobrot, amelyre a legjobban hatott, amely leginkább mérített a jelentős ember nyújtotta korszából.

Pósa Lajos számára most jöttek el a szoborra-erjedés évei. Szerencsés – ha ugyan szabad elhunyt nagyságokra ezt a szót használni –, mert

szoborrá-merevedése nem követte azonnal halálát. Ez esetben nem volna egyéb a szobra, mint a polgári kishitűség egy óvatos feloldódása, mintegy bocsánatkérés, gyorsan, a saját nemzedéktől, míg nem késő; de szerencsés azért is, mert nem kellett arra várnia, hogy majd kései nemzedékek teszik jóvá elődeik mulasztását. Szinte mondhatnám, Pósa Lajos, a mi gömöri büszkeségünk „á jour” [időben] van a szoborral, most kellett megkapnia, sem hamarabb, sem később, hiszen ez a nemzedék nevelkedett a tanításain, versein és azon a finom, sajátos erkölcsiségen, amely jellemezte minden írását, s amely népszerűvé tette kunyhóban, kastélyban egyaránt.

Pósa nemcsak a *gyermekköltő* volt. Pósa irányt és világnézetet adott olyan korosztálynak, amelynek nincsen se iránya, se világnézete: valahogy igen ügyes formában s oly módon, amilyen addig nem volt, odacsempészte a gyermekszoba s a falusi iskola hangulatába a maga izzó érzéseit, emberről, magyarságról, világról, Istenről s – last but not least [végül, de nem utolsósorban] – éppen az édesanyjáról. Amiről írt, arról írtak előtte is, utána is, ezren és ezren. Ő azonban olyan formát talált, hogy érzett a formán a belső szükség – versei nem azok a versek voltak, amelyet egy nagyra készülő, de nekikeseredett költő öt forintért a gyermeknek ír, kényszerűségből a kávéházi asztalon –, ezek a versek, ha esetleg a fent nevezett márványasztalon születtek is, templomi versek voltak, a belső hit és az érzés tette őket magasztossá.

Milyen boldogság számunkra, hogy ennek a kívülről sokszor rideg, komoly, de belülről mindig aranyszív-embernek éppen Gömörből kellett származnia! Milyen lehet az a föld, milyen lehet annak hangulata, családi nevelése, milyen lehet párája és ege, öröme és bánata, ha a legcsaládiasabb érzésű költő repült el belőle, hogy újra-újra visszatérjen felé? Ha büszkék akarunk lenni valamire Póságban, akkor erre legyünk büszkék, hogy a gömöri táj, a balogi vidék hangulata tette szelídlelkűvé, tette mély érzésűvé, tette hittel teljessé magyarságában, vallásban, családi érzésben.

Hinnünk kell, hogy a táj is beleszólt Pósa lelki kialakulásába, s az a nyugodt, jó nevelés, amelyben a Pósa korosztálya felnőtt.

Valóban: más világ volt, nem kellett rohanni semmi után, minden eszköz, alkalom, lehetőség magától jött el. Micsoda perspektíva állott előtte: egy egész ország új nemzedékének ő volt a közvetett nevelője, szinte ő szabott irányt s ő adta a jelszavakat. Nem élt vissza vele soha, lendülettel, Istentől áldott tehetséggel, szívének minden melegével állott egy egész nemzedék elé vezérül s vált lassankint önmaga fogalmává.

Mi ezt látjuk belőle, az a nemzedék, amelyet felnevelt mindeme tulajdonságokban. Nekünk írt, illik, hogy mi emeljünk szobrot neki. S milyen szép, hogy szülőfaluja – élén a falu mai szellemi vezetőivel – szeretettel karolta fel az eszmét.

Még mindenki ismeri őt. A szobor kellett, hogy hasonlítson hozzá, élnek, kik vele pajtáskodtak, de élnek, akik már mint híres pesti író tiszelték a Pósa-asztal eszmei magasságában, azonban a fiataloknak már csak emlék, vers alá nyomtatott név s egy boldog családi szó: „rokon”.

Rokon vagy, Pósa, de nemcsak a radnótiaké: nemzedékek apja, testvére, rokona vagy, nemzedékeké, és ezek hol megtagadtak s elfordultak tőled, hol pedig szívükre vettek ismét. (...)

Pósára is áll az Ady-tétel: valaki elindul az Értől... Elindult, a Balog kis erétől, s visszaérkezett ismét oda. A körforgás örök. Ércanyaggá merevülve, benne az időtlen időkben, ott áll ismét, ahonnan elkerült. S biztosan ott áll mellette az édesanya is, valami láthatatlan gyémántból alkotva az isteni műhelyben – csak ennek érzékeléséhez szemünk még gyarló.

A balogi fiú szoborrá merevedett. De lelkének az a része, amely örökéletű: nem fagyott a hideg bronzba, ez a lélek kísér tovább az életutakon, és legártatlanabb léleknek lesz kísérelőjévé, biztatójává, a gyermeki léleké.

Költő, aki szívekben és lelkekben él tovább. Mi kell ennél szebb igazolás?

(Gömör, 1934. július 1.)